

Obecně bez ohledu na právní řád, kterým je upravena, platí, že správní žaloba je prostředkem, kterým se lze domoci soudní ochrany proti nezákonným individuálním aktům (případně i jiné činnosti nebo nečinnosti) správních orgánů, jež zasahují do subjektivních veřejných práv osob. Rozhodování o právech osob z vrchnostenské pozice je něčím, co každý stát v širším či užším měřítku v závislosti na rozsahu ingerence státní moci do sféry individuálních práv používá jako nástroj uplatňování moci a s čím se každý více či méně často v běžném životě setkává. Zásahy vykonavatelů veřejné správy mohou přitom mít mnohdy pro danou osobu značně citelný dopad do sféry jejich individuálních práv a jako takové mohou být zneužity. Často správní orgány rozhodují o věcech, jež se dotýkají nejen jedné osoby či hrstky jedinců, ale každodenního života velkého množství osob, a i proto lze zajištění účinné kontroly zákonnosti jejich rozhodnutí považovat za veřejný zájem. Tento veřejný zájem se v demokratickém právním státě projevil v postupné kodifikaci institutu správního soudnictví.

Správa coby součást státní moci uplatňované vůči osobám je činností podzákonou, vykonávanou pouze na základě zákona a v jeho mezích. V rámci správy samotné existují kontrolní mechanismy, které mají zákonnost zaručit, avšak tyto mechanismy nemusí být z různých důvodů vždy dostatečně efektivní. Účinnější kontrolou je přezkum vykonávaný ve správním soudnictví, tedy soudem coby orgánem na věci dosud nezúčastněným, nestranným a nezávislým na správě. Osoba, o jejíchž subjektivních veřejných právech rozhodovala správa z pozice nadřízeného subjektu ve vrchnostenském vztahu, tak získává možnost předložit svou věc soudu, který o jejích právech rozhodne znovu, tentokrát jako třetí, nezávislý subjekt ve sporu dvou rovných účastníků s rovnými procesními právy.